

Hamisság

Némán meredek a versre... mintha színházban volnék, de része vagyok a történésnek; velem történik, és megalázó.

Arany János Fiamnak c. verse. A harmadik versszak első sora fölött halvány ceruzanyom. Betűk, az én valamikori, gyerekes, kiforratlan betűim. A sor fölé írtam őket, mintegy kijavítva Arany Jánost. Persze! Én 1949-ben indultam iskolába. Sokáig nem volt se krétánk, se füzetünk, se könyvünk, ki-ki vitte magával, amije otthon volt. Én az Arany János-kötetet vittem, így lett az idők tanúja a könyvem. Arany verse így hangzik:

„Mert szegénynek drága kincs a hit.

Túrni és remélni megtanít:...”

Mi a következőképpen tanultuk:

„A szegénynek az erény drága kincs.

Túrni és remélni megtanít:...”

Az én tántorgó, össze-vissza kis zsinórbetűim eléggé megfakultak már, mégis tisztán kivehető, ahogy a sor fölé van írva a névelő, és beszűrve az erény a hit helyett... Döccen ugyan a ritmus, sántít a rím, tulajdonképpen meghamisítottuk Arany Jánost, elrontottuk kimondhatatlanul szép, feledhetetlen sorait, ám szalonképesé tettük, kiküszöböltük a sötét és káros klerikalizmust. Hogy a vers refrénjével mit kezdtünk, arra nem emlékszem.

Peregnek a képek. Fölrémlik Ady és József Attila sztereotípiája: Proletár fiú verse, Álmodik a nyomor, Tiszta szívvel, Döntsd a tőkét... se istenes versek; se nem, nem soha; se magyarság. – „Sose hull le a vörös csillag: - harsogta a szavaló - Nap, Hold, Vénusz lehullott régen, s ő dötyög a keleti égen...”* Óriási botrány kavardott. Vele végül nem történt semmi, mert rendes, tisztességes, sokgyerekes proletár családból származott, és nem tehetett róla, hogy sose hallotta a dölyf, dölyföl szót, de minket, minket, akik neveltünk, majdnem kicsaptak. Mi a szüleinkkel jó

ideig elmondhatatlanul szorongtunk, rettegtünk, és nagyon féltünk a büntetéstől, mert nemcsak átértelmezett történelemmel kötözték minket itt, hogy belőlünk engedelmes állatuk legyen... Művészi szinten, a művészet által (is) manipuláltak bennünket; irányítottak, befolyásoltak, s a maguk képére alakítottak. És nemcsak a kisebbségi létben.

A Macskajáték! Budapesttől Újvidékig úgy nyomtatták, adták ki, tanították, elemezték, taglalták, magyarázták, játszották, hogy nem derült ki: miért, ki elé futnak, kit várnak kibomolt hajjal, fiatalon, gondtalanul ragyogva a szép Szkalla lányok. A kor a mesterien célzatos kihagyások kora. Nem ismertük, mert nem ismerhettük a teljes szöveget, nem is hiányoltunk semmit. Most, hogy a teljes verziót megismertem, szégyellem magam, szomorú vagyok, és valahogy üres. Végiggondolom a hamisításokat és a hamisítókat, a besúgókat és a besúgottakat, a becsapókat és a becsapottakat, a sunyi félrevezetőket és a hiszékeny félrevezetetteket... Elviselhetetlen, hogy volt valahol „fönt” egy hivatal, ahol voltak, akik kitalálták, voltak, akik odaszóltak, és voltak, akik végrehajtották. Eszembe jutnak a mindig szépírók, térdzoknis, szandálos május elsejék, amikor bőrig áztunk, az egy szál fehér blúzban, rakott szoknyában végigvacogott stafétavívészek... Csernobil! Hány nap múlva tették közzé a hírt? Elviselhetetlen, hogy még ma is valahol valakik hivatalból intézményesen megszabják, milyen nyelven beszéljünk, mit gondoljunk, hogyan ölünk és öleljünk. Nincs kivétel, még a legeslegkisebbet is számon tartják.

Írtam egyszer egy novellát Zomborról, és megjelenésekor lemaradt a végéről a Schweidel József szülői házána falára helyezett egykori emléktábla szövege:

„Itt született
1796. évi május hó 18. napján
SCHWEIDEL JÓZSEF
honvéd-tábornok
az 1848/49 évi magyar szabadságharcnak
az aradi Golgothán megdicsőült
vértanúja
EMLÉKÉT ŐRZI MINDEN MAGYAR SZÍV
Zombor, 1902. október 6.” **

Lemaradt vagy kimaradt, és én nem tettem
szóvá. Most, a hímes hazugságok, az arányta-
lan ítéletek, az elmaradt amnesztiák, a szaporodó
magyarverések árnyékában, a végleg elfajult
testvériség-egység csúcspontján belátom, hogy
nem jól tettem. Cinkosságot vállaltam valami-
ben, ami fölemészti a toleranciát, és semmiképp
sem tűri azt, aki nem üvölt vele.
2013. szeptember 15.

*Ady Endre: Csillagok csillaga

**Zombor története, Muhi János, Kalangya-kiadás, Zombor, 1944